

ACTA UNIVERSITATIS LODZIENSIS FOLIA OECONOMICA (Acta Univ. Lodz, Folia oecon.)	165	55-60	2003
--	-----	-------	------

*Krzysztof Szolek**

INWESTYCJE INFRASTRUKTURALNE A LOKALNY RYNEK PRACY NA PRZYKŁADZIE SEWILLI

Procesy i zjawiska ekonomiczne występujące we współczesnej gospodarce mają niejednokrotnie złożony charakter i równie złożone uwarunkowania. Dotyczy to także skali lokalnej, w której szczególnego znaczenia nabierają pewne historycznie ukształtowane układy przestrzenne, gospodarcze czy demograficzne. Układy te charakteryzują się w wielu przypadkach dużą inercją i małą podatnością na zmiany. Zjawiska te obejmują w większym lub mniejszym zakresie także lokalne rynki pracy w miastach. W kontekście toczącej się – zarówno w kręgach naukowców, jak i praktyków – dyskusji odnośnie do wykorzystywania wielkich inwestycji infrastrukturalnych jako czynnika dynamizującego wzrost gospodarczy i wzrost zatrudnienia, zasadnym wydaje się być badanie rzeczywistych efektów takich działań oraz osiągniętych dzięki ich podjęciu efektów ekonomicznych i społecznych. Przyczynkiem do wnioskowania w tym zakresie może być studium przypadków oraz porównań międzynarodowych – niniejszy artykuł jest wstępną próbą podjęcia takiego wyzwania badawczego.

Powstanie miast, podobnie zresztą jak powstanie wszystkich innych punktów osadniczych, jest wynikiem społecznego podziału pracy. Można nawet powiedzieć, że osadnictwo jest przestrzennym odzwierciedleniem społecznych podziałów pracy. Genezę miast możemy zatem wywodzić z pracy i tendencji do koncentracji, będącej podstawowym procesem kształtującym przestrzenne organizacje różnych form działalności człowieka¹.

* Dr, adiunkt w Katedrze Ekonomicznej i Europejskich Studiów Regionalnych AE we Wrocławiu.

¹ K. Kuciński, *Geografia ekonomiczna*, Oficyna Wydawnicza SGH, Warszawa 1994, s. 131.

W literaturze geograficzno-ekonomicznej rozpowszechnił się podział działalności społeczno-ekonomicznej człowieka w miastach na dwie grupy, różnie zresztą przez różnych autorów nazywane. Dla określenia działalności miejskiej, skierowanej na zewnątrz, stosowane jest najczęściej określenie „egzogeniczna”. Natomiast dla działalności zaspokajającej potrzeby ludności danego miasta przyjęto termin „endogeniczna”. K. Dziewoński zaproponował używanie tych terminów jako oddających względnie dobrze istotę tych pojęć, a jednocześnie pozbawionych ocen wartościujących². Zwracał przy tym uwagę na zagrożenia związane z występującymi w praktyce dysproporcjami pomiędzy tymi rodzajami działalności, prowadzącymi najczęściej do przerostu funkcji podstawowych i miastotwórczych, zaś niedorozwoju działalności określanej mianem uzupełniającej.

Powszechny jest również pogląd, że działalność endogeniczna musi być rozwinięta odpowiednio do stopnia rozwoju funkcji egzogenicznych i ich charakteru, jak również być proporcjonalna do wielkości miasta i zasięgu jego oddziaływania. Zauważa się, że relacja między działalnością endo- a egzogeniczną zależy również od poziomu rozwoju gospodarczego kraju lub regionu, na terenie którego dane miasto się znajduje – im wyższy poziom rozwoju społeczno-ekonomicznego, tym większe jest znaczenie działalności endogenicznej. Odwracając ten tok rozumowania, można stawiać zatem tezę, że im sprawniej, im bardziej równomiernie rozwija się działalność endogeniczna, tym większe są szanse na stabilny, bezzakłóceniuowy rozwój w ramach działalności egzogenicznej, inaczej określanej jako miastotwórczej czy eksportującej. Ujmując to nieco inaczej można pokusić się o stwierdzenie, że odpowiedni stopień i jakość rozwoju działalności endogenicznej może stawać się swego rodzaju czynnikiem przyciągającym działalność egzogeniczną, generującą z kolei nowe miejsca pracy. Występują tu zatem szanse wykreowania sprzężeń zwrotnych, których odpowiednie podtrzymywanie może dynamizować rozwój.

W świetle tych ustaleń szczególnego znaczenia nabierają wielkie inwestycje infrastrukturalne realizowane na obszarach miast czy aglomeracji. Stanowią one z pewnością ten element działalności endogenicznej, w przypadku którego intuicyjnie wyczuwa się jego związki z działalnością miastotwórczą, z realizacją podstawowych funkcji określających postać, w jakiej miasto występuje na zewnątrz. Nie budzi wątpliwości stwierdzenie, że realizacja takich przedsięwzięć ma duże znaczenie dla lokalnych rynków pracy w trakcie rozbudowy układu urządzeń, obiektów czy instytucji obsługujących określone systemy przestrzenne i łączące je w jedną całość. Otwarte pozostaje jednak pytanie o stopień utrwalenia pozytywnych efektów zewnętrznych tych działań w kontekście walki z bezrobociem, zwłaszcza na szczeblu lokalnym.

² Por. K. Dziewoński, *Studium rozwoju pojęć, metod i ich zastosowań. Baza ekonomiczna i struktura funkcjonalna miast*, „Prace Geograficzne IG PAN” 1971, nr 87.

Jak to zostało zasygnalizowane na wstępie, pewne układy przestrzenne charakteryzuje długookresowe występowanie określonych, często negatywnych, zjawisk. Należy do nich także ustawiczne utrzymywanie się wysokiego poziomu bezrobocia. W Hiszpanii do układów takich zaliczyć należy region Andaluzji oraz stanowiącą jej część prowincję Sewilli³.

Zaprezentowane poniżej zestawienia ilustują zmiany, jakie dokonały się na lokalnym rynku pracy prowincji Sewilla na przestrzeni ostatnich kilkunastu lat. Analizując te dane warto oczywiście pamiętać o całej złożoności badanych zjawisk i procesów, związanych m.in. z integracją europejską, a tym w szczególności z otwarciem Hiszpanii na przepływy pracowników w ramach wspólnego rynku⁴. Ponieważ jednak nie zaobserwowano w związku z odmianą tych uwarunkowań makroekonomicznych znaczących, gwałtownych migracji zarobkowych ani z Hiszpanii, ani do Hiszpanii, zatem nie będzie dużym błędem metodologicznym rozpatrywanie badanych problemów poprzez proste porównanie trendów zidentyfikowanych na trzech płaszczyznach – krajowej, regionalnej i lokalnej.

W tabeli 1 zostały zaprezentowane wskaźniki bezrobocia, które w Hiszpanii kształtowały się w ostatnich latach znacznie powyżej średniej europejskiej.

Tabela 1

Stopa bezrobocia w Hiszpanii, Andaluzji i prowincji Sewilla w latach 1987–1999

Wyszczególnienie	Rok												
	1987	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999
Hiszpania	19,9	18,9	16,9	15,7	15,7	17,7	21,6	22,9	21,9	21,8	20,3	18,2	15,4
Andaluzja	29,8	28,4	26,5	24,9	25,1	27,6	31,9	33,4	32,9	32	31,9	29,3	26,8
Sewilla	35,3	32,6	29,2	25,3	22,7	26,1	30,2 ^a	31,6 ^a	31,2 ^a	30,9	31,3	31,1	28,9

^a Wartości estymowane.

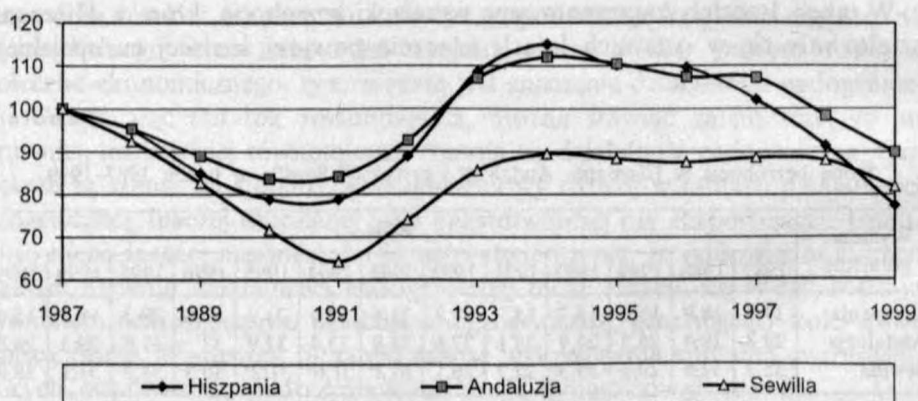
Źródło: Liczne publikacje Instituto Nacional de Estadística w Madrycie.

Cechą charakterystyczną zarówno dla regionu Andaluzji, jak i prowincji Sewilla jest permanentnie utrzymujący się wyższy niż dla pozostałej części kraju wskaźnik bezrobocia, co z kolei wskazuje na potrzebę intensyfikacji wysiłków władz publicznych nakierowanych na aktywizację tych obszarów.

³ Wybór tych obiektów badawczych jako przedmiotów porównań międzynarodowych jest uzasadniony ze względu na wiele podobieństw, zwłaszcza natury kulturowej, pomiędzy Polską a Hiszpanią. Podobieństwa te, dostrzegane przez licznych autorów, dotyczą w szczególności zbliżonego podejścia większości mieszkańców obu krajów m.in. do etosu pracy.

⁴ Zob. szerzej *Hiszpania a Unia Europejska. Doświadczenia Hiszpanii dotyczące swobodnego przepływu pracowników w okresie przejściowym*, red. G. Uścińska, Wyd. Inst. Pracy i Spraw Socjalnych, Warszawa 1999, z. 1/99, s. 7–11, 36, 45–48, 54–61.

Dlatego też poparciem władz państwowych cieszyła się idea organizacji wystawy światowej w Sewilli w 1992 r. Staranie w tym kierunku podjęto już w połowie lat 80., a decyzja ostateczna została wydana przez BIE w Paryżu w 1987 r. W tym czasie w Sewilli borykano się ze szczególnie wysokim bezrobociem – przeszło trzecia część aktywnych zawodowo pozostawała bez pracy. Chociaż takie wielkości wydają się być szokujące w zderzeniu z danymi pochodzącymi z innych wysoko rozwiniętych krajów, czy też państw Europy Wschodniej i Środkowej, to jednak z punktu widzenia niniejszego opracowania istotniejsza wydaje się kwestia, czy wprowadzone w związku z organizacją Wystawy Światowej Expo 1992 liczne zmiany w szeroko pojętej infrastrukturze, głównie technicznej, ale także społecznej, przyniosły i utrwaliły pozytywne zjawiska na lokalnym rynku pracy. Wstępną odpowiedź na tak postawione pytanie można uzyskać analizując dynamikę zmian stopy bezrobocia na badanych obszarach, co zilustrowano na rys. 1.

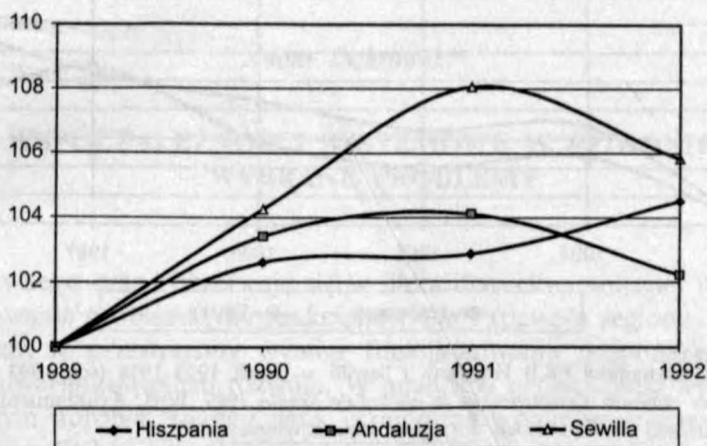
Rys. 1. Dynamika zmian stopy bezrobocia w Hiszpanii, Andaluzji i prowincji Sewilla w latach 1987–1999 (rok 1987 = 100)

Źródło: Liczne publikacje Instituto Nacional de Estadística w Madrycie.

Spadek stopy bezrobocia w prowincji Sewilla w latach poprzedzających i w roku wystawy jest bezpośrednim skutkiem prowadzonych inwestycji. Zatrudnienie w budownictwie wzrosło w roku 1991 o ok. 80% w stosunku do roku 1987, a od roku 1992 zaczęło spadać⁵. W sektorze usług natomiast w analogicznym okresie wzrosło o ok. 40%, ale na tym poziomie w zasadzie się ustabilizowało. Można zatem zaryzykować tezę, że nasilenie inwestycji zmieniające wewnętrzną strukturę lokalnych układów przestrzennych, roz-

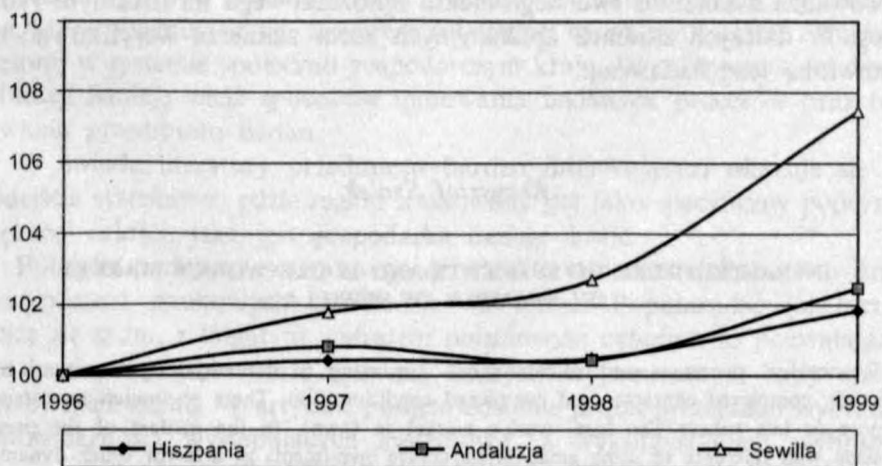
⁵ Raport: *Encuesta de Población Activa*, Wyd. Instituto Nacional de Estadística. Junta de Andalucía.

patrywane w dłuższym okresie jako endogeniczne, stanowi także podstawę korzystnych zmian na rynku pracy. Dodatkowy argument stanowią mogą również pozytywne trendy wzrostu aktywności zawodowej w badanych obiektach przestrzennych. Ilustrują to rys. 2 i 3.

Rys. 2. Dynamika zmian aktywności zawodowej w Hiszpanii, Andaluzji i prowincji Sewilla w latach 1989–1992 (rok 1989 = 100)

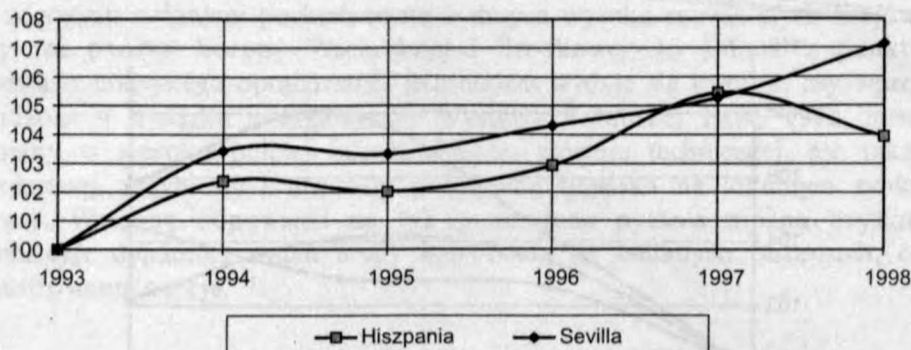
Źródło: Raport: *Encuesta de Población Activa*, Wyd. Instituto Nacional de Estadística. Junta de Andalucía.

Rys. 3. Dynamika zmian aktywności zawodowej w Hiszpanii, Andaluzji i prowincji Sewilla w latach 1996–1999 (rok 1996 = 100)

Źródło: Jak do rys. 2.

Przykład samego miasta Sewilli wskazuje także, że dynamika wzrostu gospodarczego w skali lokalnej pozostaje na wyższym poziomie niż średnio w kraju także kilka lat po zakończeniu wystawy, co nazwać można swoistą rentą organizacyjną. Zilustrowano to na rys. 4, na którym przedstawiona została dynamika PKB Hiszpanii i miasta Sewilla.

Rys. 4. Dynamika PKB Hiszpanii i Sewilli w latach 1993–1998 (rok 1993 = 100)

Źródło: *Anuario Estadístico de la ciudad de Sevilla 1999*, Wyd. Ayuntamiento de Sevilla, Instituto Nacional de Estadística. <http://www.ine.es/tempus>.

Zaprezentowane powyżej zestawienia i wnioski stanowią próbę przybliżenia problemu badawczego i wstępnego uzasadnienia tezy, iż istnieją ściśle związki pomiędzy pobudzaniem rozwoju sfery endogenicznej dużych miast i aglomeracji, a usprawnieniem i dynamizowaniem sfery egzogenicznej, co doprowadza z kolei do swoistego efektu mnożnikowego na lokalnym rynku pracy. W dalszych studiach aplikacyjnych autor zamierza weryfikować tak postawioną tezę badawczą.

Krzysztof Szolek

INFRASTRUCTURE INVESTMENTS AND LOCAL WORK'S MARKET ON EXAMPLE OF SEWILLA

Economical processes and phenomenons appearing in contemporary economy have repeatedly complexed character and complexed conditions too. These phenomenons comprise in more or less sphere also local work's market in towns. In the context of the present disussion with reference of using great infrastructure investments as a factor which dynamites economic growth and employment's growth, it is seemed very important to examine real effects (economical and social) of these operations. As a reason of deducting in this sphere can be study of cases and international comparisons – this article is an introductory trial of entertainment this examining challenge.